

MINISTERUL CULTURII AL REPUBLICII MOLDOVA
MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA
ACADEMIA DE MUZICĂ, TEATRU ȘI ARTE PLASTICE
ȘCOALA DOCTORALĂ *STUDIUL ARTELOR ȘI CULTUROLOGIE*

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 780.8:780.614.332:781.7(478)

TĂLĂMBUȚĂ RADU

**TRATĂRI INTERPRETATIVE ÎN CREAȚIILE VIOLONISTICE
DE INSPIRAȚIE FOLCLORICĂ ALE COMPOZITORILOR
DIN REPUBLICA MOLDOVA**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTOR

SPECIALITATEA 653.01 MUZICOLOGIE

(doctorat profesional)

CHIȘINĂU, 2023

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale *Studiul Artelor și Culturologie* a Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Conducător științific:

Bunea Diana, dr., conf. univ., Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Componența Comisiei pentru susținerea tezei de doctor în arte:

1. **Badrajan Svetlana, președinte**, doctor în studiul artelor, profesor universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice
2. **Bunea Diana, conducător științific**, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice
3. **Andrieș Vladimir, referent oficial**, doctor în studiul artelor, profesor universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice
4. **Simion Aurelia, referent oficial**, doctor în arte, profesor universitar, Universitatea Națională de Arte *G.Enescu*, Iași, România
5. **Chițu Ciprian, referent oficial**, doctor în arte, profesor universitar, Universitatea Națională de Arte *G.Enescu*, Iași, România
6. **Gîrbu Ecaterina, secretar**, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Susținerea va avea loc la 26 ianuarie 2024, sala 52, Blocul II, ora 11.00, în ședința comisiei pentru susținerea tezei de doctor în arte, din cadrul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice (Chișinău, str. Mateevici, 87)

Teza și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova (Chișinău, str. 31 August 1989, 78A), la Biblioteca Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice (Chișinău, str. Mateevici, 87), pe paginile web <http://www.cnaa.md> și <https://amtap.md>.

Referatul a fost trimis la „_____” _____ 2023

Secretar al Comisiei pentru susținerea tezei:

Gîrbu Ecaterina, dr., conf.univ. _____

Conducător științific:

Bunea Diana, dr., conf.univ. _____

Autor:

Tălămbuță Radu _____

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. Relația compozitorului cu folclorul solicită o atenție deosebită din partea cercetătorilor. Strânsa legătură produsă în timp între cele două componente privilegiază atât arta componisticii, cât și domeniul folcloric. În aceste condiții, prima capătă contur național, valoare, originalitate, autenticitate, iar cealaltă obține multiple căi de acces în lumea profesionistă a muzicii. Joncțiunea ambelor straturi culturale se manifestă deseori în mod spectaculos, provocând un interes continuu atât din partea muzicienilor, cât și din partea publicului meloman.

Istoria culturii muzicale, deosebit de complexă reflectă variate aspecte legate de interesul pentru folclor. Cu referire la creația compozitorilor, arta muzicii cunoaște etape fundamentale în căutările acestora de a se raporta în diferită măsură la domeniul folcloric. O primă fază se găsește în secolul XIX, perioadă dominată de romantism, când muzica arealului românesc propune creația de inspirație folclorică. Acest punct de pornire, dar și un model în același timp, va determina deschiderea de noi perspective în acest sens în etapele următoare. Multilateralitatea abordării fenomenului folcloric în secolul XX, cu toate curentele și direcțiile stilistice pe care le cuprinde, se datorează inclusiv limbajului muzical inspirat din folclor. Citatele directe, prelucrările și imitațiile ca metode clasice de valorificare a unui material tematic original, provenit din melosul popular, sunt înlocuite cu modalități de regândire a elementului folcloric la nivel intonațional, timbral, melodic, ritmic etc.

Deși valorificarea folclorului este un parametru important în procesul de creare a muzicii, și în prezent, sursele acestuia nu sunt nici pe departe epuizate. Diversitatea limbajului muzical academic, în joncțiune cu varietatea muzicii folclorice generează apariția a noi și noi opusuri ce, datorită acestui fapt, sunt „asigurate” din start, cu un anumit nivel de originalitate. Aceasta se referă atât la componistica europeană, cât și la cea autohtonă.

Astfel, chiar de la începuturile sale (anii 40–50 ai secolului XX), componistica din Republica Moldova s-a axat, s-a format și a fost definită prin utilizarea componentei muzicale folclorice naționale. În lucrările de cele mai diverse genuri din acea perioadă – de la miniaturi la lucrări mai ample – putem urmări numeroase elemente de inspirație folclorică. Cercetătorii arată, ca fiind predominant, pentru lucrările scrise în această perioadă, limbajul muzical simplu, bazat pe unele particularități ale folclorului moldovenesc, caracterul de dans. Așa sunt, spre exemplu, piesele pentru vioară și pian *Fantezia moldovenească* de D. Gherșfeld, *Morișca* de D. Fedov, *Oleandra* de P. Rivilis, *Bătuta, Joc și Dans* de Z. Tcaci, unele piese de Gh. Neaga ș.a. Mai târziu (anii 1960–1970), când au apărut creațiile ample pentru vioară și s-a lărgit considerabil și spectrul

conceptual și de conținut al acestora, compozitorii moldoveni (Gh. Neaga, Z. Tcaci, A. Mular, V. Poleacov) au promovat un limbaj mai complex, atât pe plan stilistic, cât și muzical-artistic, fapt ce a necesitat și complicarea dificultăților de interpretare. Această tendință s-a păstrat și spre sfârșitul secolului XX, când au apărut un șir întreg de lucrări interesante, compozitorii fiind în căutarea unor noi mijloace de exprimare artistică și interpretativă. Se remarcă lucrările pentru vioară de T. Chiriac, Gh. Neaga, V. Beleaev, B. Dubosarschi, S. Buzilă ș.a., de o largă diversitate genuistică (sonate, concerte, piese de proporții mici) și stilistică. Ca un fir roșu, în majoritatea lucrărilor, se manifestă tangențele cu muzica folclorică, cu un specific modal, ritmic, melodic aparte. Modalitățile de abordare ale folclorului în creația componistică din Republica Moldova sunt diverse, modificându-se pe parcursul timpului.

Muzica contemporană, de un real caleidoscop stilistic, a produs în repetate rânduri adevărate șocuri culturale. Genurile și componentele instrumentale, tehnicile de compoziție și mijloacele de interpretare, precum și conceptele ideatice, toate par distanțate de domeniul folclorului. Însă, în urma unor investigații minuțioase se descoperă că până și cele mai ultramoderniste partituri conțin trimiteri semantice, substraturi și reprezentări arhetipale ce exprimă o oarecare transcendență folclorică. În prezent, compozitorii moldoveni, precum Vlad Burlea sau Ghenadie Ciobanu vorbesc despre utilizarea folclorului în creațiile lor. Astfel, V. Burlea consideră că, în propriile sale creații, este utilizat citatul și tiparul folcloric, sub diferite aspecte – direct, relativ, convențional, timbral, ritmic, intonațional ș.a. [9, p.273], iar Gh. Ciobanu structurează modurile de abordare ale folclorului în propria creație în patru categorii: a) modul de abordare la nivel de concepție sau modul de abordare semantic; b) modul de abordare într-un context post-modern sau neo-folcloric (prezența ironiei, divertismentului, a folclorului imaginar, quasi-citatului), c) modul arhetipal, d) modul mixt [14, p.184].

În această direcție, problema relației compozitorului cu folclorul se dovedește a fi mereu actuală. Mai ales în contextul noului val de abordări componistice ale secolului XXI, tratarea complexă a raportului dintre cele două componente devine necesară, chiar stringentă.

Deși studiată de-a lungul timpului, adevărat că preponderent sporadic și nicidecum exhaustiv, problema se impune ca una fundamentală, în special în lumina noilor tendințe ale științei muzicologice și ale teoriei interpretării. Tocmai de aceea, în încercarea de a-i proba importanța și actualitatea, o cercetare temeinică specială, cu caracter complex al subiectului, devine din ce în ce mai necesară, iar demersul de față ar putea fi considerat un pas concret în acest sens.

Totodată, printre cele mai „populare” surse, în lucrările pentru vioară, se consideră a fi cele specifice unor trei genuri neocasionale, ce reprezintă, de fapt, trei caractere de bază ale melodicii populare – lirică, epică, de dans. De multe ori, compozitorii chiar au păstrat denumirile folclorice – doină, horă, dans, baladă, cântec ș.a. Toate aceste trei tipare au oferit bogate surse de inspirație

atât pe plan stilistic, semantic, muzical-structural etc., cât și ca limbaj muzical folcloric, cât și prin caracterul și mesajul artistic transmis de acestea, punându-și amprenta asupra limbajului componistic. Privit din perspectivă etnomuzicologică, fenomenul conexiunilor folclorului cu arta componistică oferă noi aspecte de cercetare. În acest sens, teza de față apare a fi actuală inclusiv prin această optică, care permite reflectarea unor noi aspecte ale proceselor de creație componistică.

O altă motivație, poate cea mai importantă, a demersului nostru este condiționată de interesul constant al interpreților-violoniști față de lucrările de inspirație folclorică ale compozitorilor autohtoni, mai ales la etapa actuală, când foarte mulți dintre aceștia posedă nu doar un repertoriu academic, ci și unul folcloric. Astfel, a apărut necesitatea atât a regândirii și reevaluării tratărilor interpretative de până acum, cât și, în special, a elaborării de noi concepte de interpretare violonistică, ce ar veni să exprime cât mai veridic conținutul artistic al unui repertoriu academic național bogat și variat, completat an de an prin creații originale.

Actualitatea temei abordate este dictată, astfel, pe de o parte, de importanța tuturor acestor aspecte pentru arta componistică și violonistică în actualitate, iar, pe de alta, de faptul că autorul este un interpret-concertist și titular al clasei de vioară la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, contribuind activ la interpretarea și promovarea creațiilor compozitorilor autohtoni, inclusiv de către studenții clasei sale. Cea mai mare parte a repertoriului analizat în teză a fost interpretat de autor în cadrul recitalurilor de doctorat.

Obiectul cercetării îl constituie un repertoriu violonistic academic, selectat de autor, din perspectiva ponderii și specificului limbajului și stilisticii componistice de inspirație folclorică. Totodată, unul din criteriile importante ale selectării a fost cel temporal, astfel, creațiile selectate reprezintă parcursul evolutiv al repertoriului violonistic autohton, începând din anii 1950 și până în prezent, în care putem remarca, ca și componentă constantă esențială, prezența folclorului moldovenesc.

Scopul cercetării constă în elucidarea principiilor de interpretare a creațiilor pentru vioară de inspirație folclorică ale compozitorilor moldoveni, în contextul evidențierii particularităților interpretative violonistice populare.

Obiectivele studiului reies din scopul propus și se rezumă la următoarele:

- identificarea unui repertoriu violonistic de inspirație folclorică reprezentativ, semnat de compozitorii din Republica Moldova;
- evidențierea surselor, elementelor, etc. de sorginte folclorică în contextul diverselor modalități componistice de abordare a folclorului în creațiile date;

- analiza interpretativă a repertoriului selectat, în baza relevării particularităților limbajului muzical academic și a dificultăților tehnice violonistice de sorginte folclorică;
- formularea recomandărilor metodice de interpretare și implementarea în practica artistică a noilor tratări interpretative, cu utilizarea procedeelelor și tehnicilor violonistice specifice.

Metodologia cercetării științifice. Partea teoretică a tezei se bazează pe două aspecte de bază ale cercetării – muzicologic și interpretativ, fiind condiționată, pe de o parte, de complexitatea relației compozitor-folclor, de cea a abordării surselor folclorice și de perspectivele practicii de interpretare violonistică, pe de alta. Astfel, am apelat la un șir de metode teoretice fundamentale de cercetare precum cea *inductivă* și *deductivă*, a *analizei* și *sintezei*, metoda *comparativă* ș.a. În acest context, au fost studiate surse teoretice (monografii, studii, articole etc.) legate de problematica largă a componisticii axate pe folclor, a surselor folclorice, surse teoretice despre interpretarea și stilistica muzicală; materiale legate de istoria muzicii naționale, biografiile și creația compozitorilor autohtoni etc.; au fost analizate pe plan comparativ unele (dintre puținele) înregistrări ale repertoriului analizat, din arhiva radio/tv național ș.a.

De asemenea, în teză au fost folosite și metode ce țin de teoria și arta interpretării, în special, *analiza interpretativă complexă*, în raport cu creațiile de inspirație folclorică și *analiza sub aspect metodico-didactic* a acestora, ceea ce a permis formularea unor idei și recomandări și, în special, la elaborarea unor tratări interpretative complexe, referitoare la obiectul de studiu. Astfel, prin îmbinarea unor metode de cercetare generale și specifice studiului muzicologic și a celor ce țin de execuția muzicală, ca rezultat al abordărilor teoretice și a celor ce țin de practica muzicală, au fost elaborate noi versiuni ale tratărilor interpretative ale repertoriului analizat, ce includ multiple aspecte stilistice, semantice și tehnico-artistice. Totodată, perspectiva analitică-interpretativă de abordare a materialului cercetat – aspect inerent oricărui discurs științific-practic – a permis elucidarea atât a particularităților specifice ale tehnicii de interpretare violonistică, cât și a elementelor stilistice și semantice ale limbajului acestor creații. În acest sens, experiența și abilitățile profesionale violonistice ale autorului tezei, fie ca interpret-solist, în componența orchestrelor simfonice și de cameră din republică și ca pedagog, a avut un rol esențial.

Baza teoretică a tezei o constituie lucrări fundamentale din domeniile muzicologic, etnomuzicologic și cel al teoriei artei interpretative, semnate de cercetători sau interpreți remarcabili. Astfel, am grupat bibliografia studiată în: surse muzicologice istorice și teoretice cu caracter enciclopedic, despre istoria muzicii naționale, dedicate problematicii folclorului în creația compozitorilor, inclusiv în creația compozitorilor autohtoni, monografii dedicate unor compozitori

separați și studii despre creațiile violonistice ale acestora. Menționăm, în special, articolele semnate de Tatiana Muzîca [37] despre *Concertul nr. 2* de Boris Dubosarschi; Victoria Melnic și Natalia Chiciuc [21] dedicat influențelor folclorice în sonatele lui Gh. Neaga; Victoria Melnic și Natalia Pînzaru despre sonata pentru vioară a lui Serafim Buzilă [22]; al N. Chiciuc despre valorificarea elementului folcloric în creațiile lui Gheorghe Neaga [10]; articolele D. Bunea și A. Molodojan [7, 8] despre creațiile de inspirație folclorică ale lui Vladimir Rotaru și Tudor Chiriac; articolul Innei Saulova despre Sonata pentru vioară a compozitorului V. Rotaru ș.a. Autorul acestei teze a completat acest compartiment al studiilor ce abordează creațiile violonistice de inspirație folclorică ale compozitorilor moldoveni, prin materialele publicate, despre *Fantezia rustică Prin Voloseni* de Tudor Chiriac; concertul pentru vioară de Valeri Poleacov ; *Capriciul moldovenesc* de Vladimir Ciolac; și alte diverse alte creații.

Am dori să menționăm, ca fiind deosebit de importante pentru teza de față, studiile semnate de reputatul muzicolog Vladimir Axionov, *Tendențe stilistice în creația componistică din Republica Moldova (muzica instrumentală)*, în care autorul prezintă un tablou amplu al creației componistice din republică, propunând o analiză complexă a unor diverse aspecte ale abordării folclorului [2]; articolul de Isolda Miliutina *Cu privire la utilizarea folclorului în creația camerală instrumentală* [23]; monografia prodigioasei cercetătoare Elena Mironenco *Kompozitorskoe tvorcestvo v Respublike Moldova na rubeje XX-XXI vekov (instrumentalnie janri, muzicalnii teatr)* în care autoarea se oprește îndeaproape asupra analizelor celor mai marcante creații instrumentale și de operă scrise de compozitorii noștri. Aceeași autoare a semnat și importante monografii despre compozitori precum Vladimir Rotaru [36], Gheorghe Mustea, Ghenadie Ciobanu. Un loc aparte, în ce privește abordarea problematicii folclorului și a folclorismului în creația academică, îl ocupă și articolele Galinei Cocearova [35]. Muzicologul este preocupat de aspecte esențiale precum stilistica individuală și diversele modalități de asimilare a surselor folclorice și de realizare a conținutului figurativ și semantic al creațiilor.

De o importanță esențială este monografia Olgăi Vlaicu, violonistă și cercetătoare din Chișinău, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar, titular al clasei de vioară la AMTAP – ce reprezintă, de fapt, studiul său de doctorat realizat în 2008 – *Proizvedenia dlea skripki i fortepiano kompozitorov Respubliki Moldova (vtoraia polovina XX veka)* [32]. În acest studiu de referință pentru muzicologia autohtonă, autoarea sistematizează și caracterizează repertoriul violonistic scris de compozitorii din republică, de la începuturile componisticii naționale (începutul secolului XX) și până în prezent. Studiul are un caracter enciclopedic și acoperă toate genurile în care s-a scris pentru vioară – miniaturi, sonate, suite ș.a.

Un alt grup de surse teoretice studiate, în vederea realizării analizelor interpretative, se referă la monografiile, articolele și studiile dedicate artei de interpretare, inclusiv cea violonistică,

semnate de A. Molodojan – *Dificultăți de interpretare a muzicii contemporane* [24], L. Ghinzburg – *O rabote nad muzicalnim proizvedemim* [33] ș.a. În rezultatul coroborării informațiilor percepute din aceste surse, cu experiențele profesionale ale autorului, a fost posibilă elaborarea recomandărilor de interpretare și elaborarea noului concept interpretativ al creațiilor violonistice de inspirație folclorică.

Și nu în ultimul rând, cel de-al treilea grup de surse teoretice studiate se referă la cele etnomuzicologice. Necesitatea abordării acestora a fost condiționată în mod firesc de raportarea tuturor elementelor discursului componistic – limbajul muzical, stilistica etc., la sursa folclorică. Astfel, pentru a înțelege și a percepe pe deplin mesajul și concepția creațiilor date, și, mai ales, pentru a elabora un bun concept de interpretare, violonistul – la fel ca și compozitorul – trebuie să fie familiarizat cu sursa folclorică din care s-a inspirat acesta, să cunoască specificul genurilor și speciilor folclorice și a semanticii acestora, particularitățile stilistice și ale limbajului muzical etc. În acest sens, drept surse fundamentale semnate de savanți români, numim pe cele semnate de Gheorghe Oprea și Larisa Agapie, *Folclor muzical românesc*; Emilia Comișel, *Folclor muzical*; Ghizela Sulițeanu, *Cântecul de leagăn*; Ileana Szenik, *Folclor muzical*; Speranța Rădulescu, *Peisaje muzicale în România secolului al XX-lea*, ș.a.

Totodată, etnomuzicologii din republica noastră au dezvoltat problematici esențiale pentru acest domeniu. Remarcăm aici studiile semnate de Vasile Chiselită – în special, cele ce se referă la doină, cântecul propriu-zis, muzica de dans, lăutari ș.a. [11, 12, 13]; Victor Ghilaș – studiile dedicate doinei și altor specii folclorice, cât și instrumentelor populare [16, 17]; Svetlana Badrajan – monografia dedicată cântecului miresei și articolele despre specificul de interpretare a doinei și baladei [3, 4, 5]. Un loc aparte îl ocupă studiile lui Nicolae Slabari – cel dedicat repertoriului violonistic din zona de nord a Moldovei și cel despre arta de interpretare a lăutarului A. Bidirel din Bucovina (coautor – M. Cotos) [28]. De asemenea, importante sunt și articolele semnate de cercetătorul și violonistul Vitalie Grib, despre specificul interpretării ornamenticii violonistice folclorice, despre lăutarii-violoniști Ion Dragoi, Filip Todirașcu, Dumitru Blajinu ș.a. [19]. Menționăm, nu în ultimul rând și bine cunoscuta monografie a lui Boris Kotlearov despre lăutarii moldoveni, cât și articolul său despre particularitățile stilului violonistic de interpretare a muzicii populare [34].

Noutatea și originalitatea conceptului artistic rezidă în realizarea noilor viziuni de interpretare, a unui repertoriu violonistic academic național de inspirație folclorică, din perspectiva abordărilor contemporane de sinteză a proceselor muzicale, prezentat în cadrul recitalurilor. Originalitatea conceptului artistic este determinată de tratarea interpretativă semantică-conceptuală și stilistică a acestor creații, din perspectiva unor analize complexe a discursului muzical de factură academică, ce include elemente specifice folclorului în general și viorii

populare în special. Toate acestea au permis formularea unor recomandări metodice ce țin de realizarea artistică, stilistică și tehnică, în interpretare violonistică.

Noutatea lucrării teoretice constă în faptul că pentru prima dată într-o teză de doctorat au fost elaborate pe plan teoretic noi concepte interpretative ale creațiilor violonistice de sorginte folclorică ale compozitorilor moldoveni. Acestea au fost analizate din dublă perspectivă, muzicologică și etnomuzicologică, fapt ce a permis autorului să elucideze modalitățile componistice de valorificare a folclorului într-o creație violonistică academică și să scoată în evidență particularitățile realizării semanticii tematismului și a concepțiilor artistice ale acestora, punând astfel în valoare sursa de inspirație a lucrărilor academice – genurile, speciile și limbajul muzical folcloric, dexteritățile artei de interpretare violonistică populară etc.

Valoarea aplicativă a lucrării. Materialele tezei pot servi drept suport pentru cercetări științifice ulterioare, legate de problemele de interpretare violonistică și de tratare teoretică a creațiilor academice de inspirație folclorică. De asemenea, rezultatele cercetării pot fi utilizate în cursurile didactice teoretice și practice precum *Instrument* (vioară); *Istoria interpretării instrumentale*; *Metodica predării instrumentului de specialitate* ș.a. Concluziile și recomandările pot fi de folos în pregătirea către evoluările concertistice, în scopul comprehensiunii proceselor componistice complexe și a realizării de noi tratări interpretative.

Aprobarea rezultatelor. Teza a fost realizată în cadrul Școlii doctorale *Studiul artelor și culturologie*, la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, a fost discutată la ședințele Comisiei de îndrumare. Rezultatele științifice au fost realizate în contextul activităților profesionale concertistice, științifice și didactice ale autorului, la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, fiind reflectate în 5 articole și 4 rezumate publicate, atât în comunicările la conferințe științifice, cât și în cadrul recitalurilor prezentate, fiind implementate și în procesul didactic, în clasa de vioară la AMTAP.

SUMARUL COMPARTIMENTELOR TEZEI

Lucrarea constă din introducere, 2 capitole de bază, concluzii generale și recomandări, bibliografie și declarația de asumare a răspunderii.

În **Introducere** au fost formulate actualitatea temei de cercetare, scopul și obiectivele, noutatea și originalitatea proiectului artistic și a demersului teoretic, baza teoretică și metodologică, valoarea aplicativă și aprobarea rezultatelor.

Capitolul 1, intitulat **Creațiile violonistice academice în contextul abordărilor surselor folclorice (de gen)** include două subcapitole. În primul subcapitol, **1.1. Sursele folclorice ca suport de gen pentru creațiile academice pentru vioară din repertoriul național (perspectivă**

etnomuzicologică), sunt trecute în revistă principalele genuri ale muzicii folclorice ce constituie surse de inspirație importante de tip „arhetipal”, pentru creația componistică națională: genul liric, epic, de dans și muzica lăutărească. Astfel, genul liric este reprezentat de specii precum doina și cântecul propriu-zis, cel epic – de baladă, iar cel de dans, de o largă varietate de specii ale acestuia. Muzica lăutărească ocupă un loc aparte în acest spectru genuistic-stilistic. Sunt relevate nu doar principalele particularități muzicale ale acestor surse, ci și componentele semanticii și conținutului muzical, ca repere primordiale în procesul lor de asimilare și dezvoltare în creațiile componistice de factură academică. În cel de-al doilea subcapitol, **1.2., Creațiile pentru vioară ale compozitorilor moldoveni – mostre de abordare originală a folclorului**, autorul a identificat și a selectat o serie de lucrări violonistice ale celor mai importanți compozitori moldoveni, scrise în perioada de după cel de-al doilea război și până astăzi, urmărind astfel întreg parcursul evolutiv al abordării folclorului în creații pentru vioară, în cadrul unor genuri academice consacrate precum concertul, sonata și miniatura instrumentală. Au fost caracterizate pe scurt creații reprezentative ale compozitorilor David Gherșfeld, Valeri Poleacov, Leonid Gurov, Gheorghe Neaga, Serafim Buzilă, Vitali Verhola, Vladimir Rotaru, Boris Dubosarschi, Pavel Rivilis, Zlata Tcaci, Tudor Chiriac, Vlad Burlea și Vladimir Ciolac, punându-se accent pe caracteristicile tematismului. De remarcat că mai multe dintre aceste creații au fost interpretate de către autor în cadrul recitalurilor de doctorat. Capitolul se încheie cu compartimentul **1.3., Concluzii**, ce se rezumă la următoarele:

Trecerea în revistă a principalelor genuri și specii folclorice românești permite înțelegerea adecvată și profundă a rolului important al acestor „factori” sau „impulsuri folclorice” primordiale pentru procesele componistice creative complexe. Astfel, cunoscând trăsăturile inerente fiecărui gen și specie folclorică, vom putea privi mai îndeaproape mecanismele specifice de lucru ale compozitorilor, cauzele utilizării unor sau altor mijloace de expresie ale limbajului muzical etc.

Într-un cuvânt, cunoașterea clară și cuprinzătoare a particularităților surselor folclorice de gen, determină identificarea unor anumite conexiuni între sursă și creația componistică în care, poate, uneori, în mod voit sau intuitiv, compozitorii își manifestă plener potențialul și talentul creator. Astfel, înțelegem că deseori, nu doar elementele melodic și ritmic, adică cântecele sau melodiile instrumentale constituie un izvor de inspirație pentru compozitor, ci alte numeroase și diverse elemente ale structurilor muzicale precum figuri ritmice, moduri, intonații etc. Totodată, un rol esențial îl poartă și componenta semantică a acestora, inclusiv cea a genului folcloric, de care compozitorii sunt atașați în mod special și fără de care nu ar avea loc aceste conexiuni de ordin artistic.

Folclorul românesc/moldovenesc, ca o importantă sursă de inspirație pentru compozitorii din Republica Moldova, este prezent în numeroase creații violonistice semnate de aceștia, ce denotă diverse tipuri ale abordării componistice a surselor folclorice – de la citate, influențe, la

abordări conceptuale sau arhetipale. Compozitorii nu doar au utilizat plener întregul spectru de genuri și specii ale folclorului, ci l-au abordat în mod creator, original, modificând sau preschimbând diverse elemente ale acestuia.

Astfel, am constatat că, pe parcursul anilor, de la începuturile componisticii moldovenești și până astăzi, compozitorii noștri s-au încadrat, în acest sens, în diverse curente și tendințe ce aparțin folclorismului, neofolclorismului și post-modernismului – de la citat (D. Gherșfeld) la pseudocitat (Tudor Chiriac, V. Rotaru), de la adaptare a canoanelor de gen (Gh. Neaga) la îmbinarea elementelor folclorice cu cele academice în cadrul genuistic academic (S. Buzilă, P. Rivilis, Z. Tcaci), de la asociere genuistică-semantică (V. Verhola), la conceptualizare arhetipală de factură neofolclorică (B. Dubosarschi, V. Ciolac).

Capitolul 2 este intitulat **Viziuni interpretative de sinteză în repertoriul violonistic național de inspirație folclorică** și conține 6 subcapitole. **2.1. – Concertul pentru vioară și orchestră de Valeri Poleacov (1954): actualizare interpretativă din perspectiva relevării inflexiunilor folclorice (de gen) în contextul limbajului componistic academic** – conține considerații asupra primului concert pentru vioară din componistica națională (1953). Deși limbajul muzical al concertului conține inflexiuni folclorice clare, totuși, în ansamblul său, acesta este tributar epocii postbelice. Totuși, creația este importantă mai ales prin faptul că autorul a ales drept sursă de inspirație practic întreg spectrul de caractere folclorice de gen. Astfel, analiza interpretativă și, respectiv, recomandările expuse, este structurată pe tematismul cu caracter dansant, liric, și epic. Cel de-al doilea compartiment, **2.2. Concerto rustico pentru vioară și pian de Vladimir Rotaru (1990) ca model de tratare integrantă a limbajului componistic academic de sorginte folclorică**, este dedicat unei creații ce și-a ocupat locul binemeritat în patrimoniul componistic național. Lucrarea se distinge prin numeroase inflexiuni ale straturilor semantice de profunzime ale folclorului, precum principiul improvizatoric, elemente de bocet sau ritmurile exuberante de dans, la care se adaugă și numeroase dexterități specifice viorii populare – de la ornamentică la cele mai diverse articulații, toate în ansamblu fiind integrate unul limbaj componistic original, de factură neofolclorică. Compartimentul **2.3.**, dedicat unei alte creații de referință din repertoriul violonistic național este intitulat **Fantezia rustică Prin Voloseni de Tudor Chiriac (1985): perspectivele asimilării tehnicilor violonistice populare în creația academică**. Analiza muzicologică a creației date include elaborarea unui tabel cu forma creației, analiza planului compozițional și tematic. Această creație se distinge printr-un limbaj componistic sintetic, prin care compozitorul demonstrează nu doar o cunoaștere deplină a dexterităților specifice viorii populare, ci și un atașament profund față de limbajul muzical folcloric în general. Astfel, *Fantezia* poate fi considerată pe bună dreptate un model de asimilare quasi-totală a tehnicilor specifice de interpretare populară. În acest context, cunoașterea și posedarea acestora

constituie o condiție indiscutabilă, în vederea unei tratări interpretative de succes. Compartimentul **2.4., Capriciul moldovenesc pentru vioară și pian de V. Ciolac (2004): coordonate ale tratării arhetipal-conceptuale (postmoderniste) a folclorului în creații din perioada contemporană**, dedicat unei creații violonistice relativ recente, conține o analiză destul de minuțioasă a acestei creații, având în vedere lipsa unor materiale științifice ce ar viza-o. A fost elaborată schema formei piesei, au fost punctate principalele repere compozițional-semantice și ale tematismului. Este interesant că, deși se cunosc de fapt puține lucrări ale compozitorului axate pe o sursă folclorică, abordarea acestuia în creația dată este cât se poate de originală, fiind apreciată de noi ca arhetipală-conceptuală. Au fost relevate mai multe elemente arhetipale specifice, exprimate într-un limbaj muzical arhaic, de rezonanță folclorică. Totodată, conținutul figurativ complex al lucrării a necesitat și elaborarea unei „strategii” de interpretare a acesteia, pe de o parte, în baza îmbinării echilibrate a stilisticii academice cu cea folclorică, iar, pe de alta, în baza scoaterii în evidență a unor elemente specifice ale limbajului folcloric precum intonațiile lamento sau doinite, formulelor și accentelor ritmice dansante ș.a. Cel de-al cincilea compartiment, **2.5. Fantezia „Brăul lui Amihalachioaie” de Vlad Burlea – model de fuziune stilistică interpretativă academică-folclorică cu elemente de jazz**, este dedicat unei creații recente, ce, cu siguranță, îți va ocupa locul binemeritat în repertoriul violonistic național, prin dinamismul, optimismul și exuberanța pe care o emană, prin virtuozitatea strălucită și stilistica originală. Piesa este interesantă și prin caracterul integrant al discursului de factură academică-folclorică în care sunt inserate și elemente de jazz, ce aduc o notă de prospețime și șarm. Ne-am oprit în special asupra unor repere de interpretare, în care un rol primordial îl are lucrul asupra stilisticii interpretării, lejerității și virtuozității. Capitolul 2 se încheie cu **2.6., Concluzii:**

1. Atât limbajul muzical, caracterul tematismului, cât și principiile de structurare ale formei *Concertului pentru vioară* de V. Poleacov denotă tangențe clare cu folclorul românesc, constituind una din principalele caracteristici ale acestei creații. Compozitorul a lărgit tiparele specifice genului de concert, prin utilizarea în mod creativ a elementelor folclorice, urmând modelul propus de contemporanul său A. Hacıaturian. Aceste trăsături au determinat și elaborarea unei tratări interpretative corespunzătoare, în care un rol important îl va avea în special expresia ritmică, prin diversitatea accentelor, determinată de valența fluctuantă a acestora pe parcursul frazelor muzicale și chiar a unei singure masuri. Cu toate că limbajul muzical al concertului denotă o amprentă de inspirație folclorică, interpretarea acestuia necesită o bună pregătire academică, ce include mai multe momente ce prezintă dificultate tehnică, în special în partea întâia și a treia: note duble, pasaje multiple. De asemenea, e nevoie de o bună sonorizare și un *vibrato* calitativ, mai ales în temele de factură lirică, care uneori sunt solicitate de compozitor să fie interpretate în pozițiile înalte ale viorii, pentru a obține un timbru mai cald, catifelat. În general, interpretarea acestui

concert nu impune posedarea unor tehnici violonistice specifice artei populare, ci doar a unor elemente precum trăsăturile de arcuș și unele ornamente ce accentuează apartenența temelor la melosul folcloric.

2. O lucrare marcantă în repertoriul violonistic național este *Concerto rustico* de Vladimir Rotaru, care nu doar ocupă un loc binemeritat în patrimoniul muzicii naționale, ci poate și trebuie să beneficieze de noi abordări interpretative, argumentate în contextul cercetărilor contemporane în domeniul dat și unor re-interpretări originale pe scenele de concert. În general, modelul de abordare componistică a melosului popular în această creație poate fi apreciat ca unul de nivel conceptual, în care se evidențiază în primul rând imaginea plastică a satului; a eroului cu bogate trăiri de factură lirico-dramatică. Tematismul original, bogat nuanțat, este supus principiilor *variational* și *improvizatoric*. Conținutul afectiv al discursului emană în același timp dragoste de viață, forță, libertate, dar și un lirism dezarmant, de o sinceritate aparte: este cunoscută predilecția compozitorului pentru improvizația în stil popular care, de fapt, marchează întreaga sa operă.

Abordând în propriul repertoriu creața analizată, recomandăm o tratare interpretativă polivalentă, bazată pe semantica tematismului de inspirație folclorică. Un loc central, în acest context, îl ocupă îmbinarea echilibrată a abilităților și dexterităților de interpretare academică cu elemente specifice ale tehnicii viorii populare, ne referim în special la ornamentică, la semantica diversă a tematismului discursului muzical ș.a. *Concerto rustico* de V. Rotaru se deosebește printr-un limbaj muzical complex și un tematism bogat nuanțat, de sorginte folclorică, ce necesită de la interpret nu doar o pregătire tehnică riguroasă, abilități în interpretarea unor trăsături de arcuș, buna cunoaștere a registrelor înalte ale instrumentului, abilitatea de a cânta în ansamblu, de a improviza, ci și capacitatea de a transmite ascultătorului concepția și conținutul afectiv al lucrării, de a nuanța fiecare detaliu al discursului muzical, de a scoate în evidență anumite elemente structural-artistice ale acesteia, prin abordări interpretative noi.

3. *Fantasia alla rustica* de Tudor Chiriac este o lucrare violonistică de referință din repertoriul național, cu o dramaturgie originală, ce demonstrează o viziune pleneră, optimistă asupra vieții și profunde legături cu semantica și sensibilitatea limbajului muzical folcloric românesc. Astfel, pentru o execuție de excelență a acestei creații, ca și a altor creații violonistice cu bogate amprente naționale românești, interpretul-violonist ar trebui să cunoască și să posede deopotrivă atât dexteritățile și abilitățile manierei interpretative specifice viorii populare, cât și celei academice, utilizând și îmbinând cu măiestrie ambele resurse, trecându-le printr-o originală „prismă” comparativă, fără a scăpa din vedere scopul suprem al oricărei performanțe artistice – mișcarea și înnobilarea prin muzică, a sufletului uman.

Partida violonistică a acestei creații se deosebește printr-o mare varietate de articulații și dexterități tehnice, acestea constituind un factor decisiv în întruchiparea mesajului conceptual al

lucrării și conținutului figurativ al acesteia: de la glissando cromatic și ricochet în introducere, varietăți de vibrato, ornamente specifice „doinitului” instrumental (mordent tăiat la semiton, vibrato ș.a.), la îmbinarea unor ornamente, interpretarea pe pătrimi de ton și psihologizarea intonației în momente de înaltă expresivitate – toate acestea necesitând nu doar măiestrie violonistică, ci și pătrunderea emoțională-semantică a discursului maestrului Tudor Chiriac.

4. *Capriciul moldovenesc* pentru vioară și pian de V. Ciolac este o creație originală, ce oferă interpretului posibilitatea de a-și manifesta măiestria artistică. Dramaturgia lucrării se deosebește prin originalitate – partea I-a are un caracter de horă, conține elemente de intonații *lamento*, care se amplifică în partea a doua, cu caracter baladesc, pentru a se îmbina în mod organic în partea a treia, dansant-epică; compozitorul utilizează un limbaj muzical ce denotă o abordare conceptuală-arhetipală a folclorului, fără a utiliza citate, pseudo-citate sau imitații directe.

Dificultățile de interpretare se rezumă la tehnica acordurilor, a apogiaturilor ș.a. Fiind inspirată din melosul moldovenesc, conține numeroase elemente ce sugerează la nivel conceptual imagini de dans și epice. Astfel, violonistul va utiliza și unele abilități de interpretare specifice muzicii folclorice: tehnica mărunță în ornamente, îmbinarea tehnicii vibrato cu mordentul ș.a. Totodată, fără să utilizeze citate, pseudo-citate sau imitații directe, Vladimir Ciolac a mai apelat și la unele elemente de improvizație, regăsite predominant în dezvoltarea motivică a materialului tematic. Deși este o lucrare recentă, ocupă un loc aparte în componistica națională și merită pe deplin să-și ocupe locul în repertoriile didactice și concertistice.

5. Piesa *Brâul lui Amihalachioaie* pentru vioară și pian de V. Burlea reprezintă un exemplu concludent de integrare pe plan stilistic a interpretării academice și folclorice românești, cu elemente de jazz. Toate acestea necesită abordări mai puțin „academice”, situate la confluența artei interpretative violonistice academice și a celei populare.

Se știe că interpretarea de calitate se bazează pe analiza minuțioasă a textului muzical, pe cercetarea surselor de inspirație ale autorului, pe comprehensiunea tuturor componentelor formei, ale dramaturgiei și compoziției creației. Astfel, un bun interpret va fi atent atât la mijloacele de expresie muzicală, cât mai ales la dexteritățile tehnice necesare redării conținuturilor muzicale. O execuție de succes este o execuție creatoare, bazată pe reliefurile mijloacelor intonaționale, plasticitatea ritmică, diversitatea dinamică și timbrală și, de asemenea, pe modalitățile de articulare. Recomandările expuse pot fi atribuite pe deplin abordărilor interpretative contemporane a repertoriului analizat, fiind valabile și pentru repertorii mai largi, utile atât pentru interpreții ce se află la început de cale, dar și celor avansați.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Problema științifico-practică soluționată în teză constă în elaborarea unor noi viziuni interpretative asupra repertoriului creațiilor pentru vioară de inspirație folclorică ale compozitorilor moldoveni, ce implică punerea în evidență, pe de o parte, a conținutului figurativ-semantic al acestor lucrări, prin prisma semanticii și a trăsăturilor inerente surselor folclorice de gen – lirice (doina, cântecul propriu-zis, cântecul de leagăn, cântecul miresei), epice (balada) și de dans (hora, sârba, geamparale ș.a.), iar, pe de alta, identificarea și relevarea unor particularități interpretative specifice muzicii violonistice academice și populare, elucidarea principiilor tehnice și artistice de interpretare etc.

Astfel, pentru înțelegerea și identificarea tangențelor componisticii naționale cu sursele folclorice, este necesară cunoașterea temeinică a trăsăturilor muzicale specifice, a semanticii și a altor elemente ale principalelor genuri și specii ale folclorului românesc. Printre acestea, evidențiem, ca fiind fundamentale – pe lângă multe altele – caracterul improvizatoric, diversitatea stilistică și melodică proprie liricii populare, spiritul narativ al epicii și varietatea impresionantă de structuri ritmice și intonaționale ale dansului popular. Toate acestea se regăsesc, mai mult sau mai puțin, în bogatul repertoriu de creații violonistice de inspirație folclorică, pe care este axată teza de față.

Având un spirit creativ, demonstrând adeziunea față de valorile folclorului românesc, compozitorii autohtoni au cultivat în creațiile lor un limbaj specific național, recognoscibil, plin de originalitate. Putem întrevedea în creațiile analizate atât multiple trăsături proprii genurilor și speciilor folclorului românesc, cât și prezența unor structuri melodice-tematice, ritmice și intonaționale ce au devenit esențiale pentru profilurile individuale ale compozitorilor. Pe parcursul anilor, personalități ale muzicii naționale precum Ștefan Neaga, Eugen Coca, Alexei Stârcea, Leonid Gurov, Gheorghe Neaga, David Gherșfeld, Valeri Poleacov, Zlata Tcaci, Pavel Rivilis, Boris Dubosarschi, Serafim Buzilă, Vasile Zagorschi, Vladimir Rotaru, Ion Macovei, Tudor Chiriac, Vlad Burlea, Gheorghe Mustea, Anatol Ștefăneț și mulți alții au manifestat un viu interes pentru folclorul românesc, lăsându-ne opusuri valoroase, în care folclorul reprezintă un factor deosebit de important. În acest context, creațiile pentru vioara de inspirație folclorică ocupă un loc aparte. Fiind scrise în diverse genuri ale muzicii instrumentale – de la miniaturi la forme ample de sonată și concert – acestea denotă grade diferite de tangențe și „asimilări” a surselor folclorice.

Rezultatele obținute demonstrează valoarea patrimonială a acestui repertoriu reprezentativ pentru componistica națională, selectat de autor atât în baza criteriului temporal-evolutiv, cât și în baza aprecierii obiective a prezenței și importanței elementelor folclorice în limbajul muzical-componistic al acestora. În același timp, evidențierea surselor, elementelor, etc. de sorginte

folclorică a fost relevată în contextul unor modalități componistice diverse de abordare a folclorului în creațiile date – de la citat și pseudocitat, la abordări semantice, arhetipale etc.

Totodată, vioara, un instrument cu un potențial artistic și tehnic deosebit de bogat, ce se manifestă plenar atât în muzica academică, cât și în cea folclorică, la rândul ei, a marcat limbajul componistic de influență folclorică. În acest sens, este concludentă identificarea și analiza, în cadrul tezei, a unor numeroase „probe” de „fuziune” stilistică, de virtuozitate tehnică și artistică etc. specifice discursului violonistic academic cu cel folcloric. Iată de ce analiza interpretativă a repertoriului selectat a implicat și obiectivul specific de a identifica în cadrul discursului dexteritățile tehnicii violonistice specifice interpretării muzicii folclorice, lăutărești, conducând și spre argumentarea utilizării în mod creativ-artistic și original a acestora de către compozitori, în contextul discursului academic.

În urma îmbinării investigațiilor teoretice cu practica profesionistă, am intentat să ajungem la „miezul” problemei, demonstrând în timpul interpretării scenice a repertoriului selectat, modalitățile de executare a diverselor elemente de tehnică violonistică – trăsături de arcuș, ornamente etc. – elaborând abordări de sinteză a fenomenului dat. Astfel, formularea teoretică a unor recomandări metodice de interpretare și implementarea în practica artistică a unor noi tratări interpretative, cu utilizarea unor procedee și tehnici violonistice specifice s-a manifestat în partea practică a tezei, în cadrul celor trei recitaluri, în care a fost interpretat o mare parte din repertoriul analizat.

În această ordine de idei, pentru a realiza cu succes conceptul unor lucrări de inspirație folclorică, interpreții ar trebui să-și concentreze atenția în special asupra stilului de interpretare violonistică. Spre exemplu, discursul de tip doinit, ce se află sub semnul improvizației, a libertății ritmice și a ornamenticii bogate, implică o manieră de interpretare, specifică mai ales prin necesitatea comprehensiunii semanticii mesajului emotiv. Ca și doina, cântecul propriu-zis necesită o stilistică interpretativă de o sonoritate, expresivitate aparte, încadrate într-un alt tip de ritmică și cu alt aspect ornamental. Pentru redarea trăsăturilor specifice surselor epice, violonistul va recurge la anumite articulații, la o sonorizare mai amplă, dar, mai ales, la elaborarea unui „plan” dramaturgic specific discursului de tip narativ, „identificându-se” oarecum cu povestitorul. Și stilistica interpretativă specifică speciilor folclorice de dans implică abordarea adecvată în primul rând a elementelor metro-ritmice, plasarea corectă a accentelor, totul într-un context semantic specific acestui domeniu atât de divers al folclorului moldovenesc.

Totodată, în procesul de lucru asupra conceptului stilistic-dramaturgic al creațiilor, interpretul va recurge la abordări complexe mixte a surselor folclorice, ce se întâlnesc mai ales în creațiile contemporane, conceptualizând mesajul, conținutul lucrării, ținând cont atât de contextul emotiv-semantic, cât și de particularitățile partidei violonistice, care de multe ori conține anumite

„indicii” specifice, ce sugerează anumite genuri folclorice, precum dansul, balada sau speciile lirice.

Violoniștii de formație academică care își propun să interpreteze astfel de creații, ar trebui să pornească în abordările lor de la sursa primară de inspirație a compozitorului, de la studierea și cunoașterea particularităților de interpretare violonistică populară – doar așa fiind posibilă realizarea unor versiuni interpretative profunde, bogate și interesante pe plan artistic. Astfel, în cadrul proiectului de doctorat am optat pentru abordări interpretative de sinteză, ce permit integrarea în contextul academic a surselor specifice tehnicii violonistice folclorice, încercând o „decodificare” a celor mai importante detalii practice de interpretare, în creații violonistice de inspirație folclorică ale compozitorilor din Republica Moldova, venind cu recomandări din punctul de vedere al unui instrumentist.

Astăzi, valorificarea plenară a creațiilor marcate de melosul folcloric, adecvată noilor rigori ale artei interpretative, devine prioritară în special pentru violoniști. Pentru a realiza cu succes conceptul artistic-scenic, de concert, al lucrărilor date, un interpret cu pregătire academică, în ultimă instanță, va trebui nu doar să pătrundă tainele limbajului componistic, ci să studieze, să cunoască și să posede, cu o anumită doză de măiestrie, abilitățile specifice interpretării muzicii folclorice la vioară, utilizându-le în mod creativ în propria practică interpretativă.

RECOMANDĂRI

1. A continua și a aprofunda investigațiile teoretice și practice legate de corelațiile și tangențele dintre discursul academic și cel folcloric, pe exemplul repertoriilor pentru alte instrumente – pian, flaut, clarinet ș.a.
2. A publica o antologie cu un repertoriu violonistic de inspirație folclorică cât mai amplu, al compozitorilor din Republica Moldova, cu includerea unor indicații metodice de interpretare a ornamenticii, articulațiilor etc.
3. A elabora un ghid metodic, pentru violoniștii de formație academică, asupra dexterităților violonistice specifice interpretării folclorice.
4. A promova pe scenele de concert din republică și de peste hotare, repertoriul violonistic de inspirație folclorică, astăzi quasi-necunoscut, al compozitorilor din Republica Moldova.
5. A institui mai multe tipuri de manifestări precum un festival, un concurs, etc, sub egida instituțiilor și organizațiilor de profil – AMTAP, a Filarmonicii Naționale, Uniunii Muzicologilor și compozitorilor ș.a. – ce ar încuraja tinerii compozitori și interpreți să creeze și să interpreteze noi lucrări scrise în baza folclorului românesc.

6. A organiza întâlniri de creație a muzicienilor de formație academică cu interpreți de muzică folclorică, în scopul mai bunei cunoașteri reciproce a protagoniștilor din aceste două domenii ale artei interpretative.

BIBLIOGRAFIE:

1. Axionov V., Exponentul folcloric în spectrul stilistic al muzicii instrumentale a compozitorilor din Moldova. În: *Cercetări de muzicologie*. Chișinău: Știința, 1998, p. 73–87.
2. Axionov V. Tendințe stilistice în creația componistică din Republica Moldova (muzica instrumentală). Chișinău: Cartea Moldovei, 2006. 216 p.
3. Badrajan S. Limbajul improvizației în doină și baladă. În: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*, 2021, nr. 4(41), pp. 14-18
4. Badrajan S., Doroș S. Modele ornamentale în cântecul liric propriu-zis. În: *Anuar științific: muzică, teatru, arte plastice*, 2013, nr. 1(18), pp. 57–60
5. Badrajan S. *Muzica în ceremonialul nupțial din Basarabia, Cântecul miresei: Studiu monografic*. Chișinău: Epigraf, 2002. 236 p.
6. Bunea D. Tradiția lăutărească din Republica Moldova: istorie și contemporaneitate. Teze preliminare. În: *REVART Nr.1/2010*, Timișoara, pp.25-38
7. Bunea D., Molodojan A. *Concerto rustico* de Vladimir Rotaru: aspecte structural-interpretative. În: *Anuar științific: muzică, teatru, arte plastice*, 2005: Probleme metodico-didactice în învățământul artistic superior: seminar metodologic, 25 mar. 2005, AMTAP, Chișinău, 2006, pp. 92–96
8. Bunea D., Molodojan A. *Fantasia alla rustica* de Tudor Chiriac. În: *Învățământul artistic – dimensiuni culturale*. Ediția a IV-a. Chișinău, 2004, pp.137-139.
9. Burlea V. Folclorul ca punct de reper în revitalizarea activității muzicale componistice. În: *Folclor și postfolclor în contemporaneitate: materialele conf. intern.*, 11–12 dec. 2014, AMTAP, Chișinău, 2015, pp.272-275
10. Chiciuc N. Valorificarea elementului folcloric în suitele compozitorului Gheorghe Neaga. În: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*. nr. 2(37),2020. Chișinău: Valinex, 2020, pp. 145-149.
11. Chiseliță V. Cântecul liric non-ritual. Doina și cântecul propriu-zis. În: *Arta muzicală din Republica Moldova*, Chișinău: Grafema Libris, 2009, pp.308-338
12. Chiseliță V. Cântecul epic tradițional. În: *Arta muzicală din Republica Moldova*, Chișinău: Grafema Libris, 2009, pp.273-308
13. Chiseliță V. Muzica tradițională de dans. În: *Arta muzicală din Republica Moldova*, Chișinău: Grafema Libris, 2009, pp.339-375
14. Ciobanu Gh. Moduri de abordare a folclorului în propria creație. În: *Folclor și postfolclor în contemporaneitate: materialele conf. intern.*, AMTAP, Chișinău, 2015, pp.183-190
15. Comișel E. *Studii de etnomuzicologie*. Vol. I. București: Ed. Muz., 1986. 278 p.
16. Ghilaș V. *Muzica etnică. Tradiție și valoare*. Chișinău: Grafema Libris, 2007. 296 p.
17. Ghilaș V. Organologia populară și muzica instrumentală. În: *Arta muzicală din Republica Moldova*, Chișinău: Grafema Libris, 2009, pp.66-99
18. Gîrbu E. *Compozitorul Vladimir Ciolac: orientări stilistice în creația cu tematică religioasă*. Chișinău: Pontos, 2018. 362 p.
19. Grib V. Badrajan S., Reflecții asupra fenomenului ornamental în repertoriul lăutarilor violoniști din spațiul folcloric al Moldovei istorice. În: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*. nr. 2 (29), 2016. Chișinău: Valinex, 2019, pp. 134-137
20. Mardari E., Badrajan S. Creația compozitorului Vlad Burlea – obiect de cercetare științifică. În: *Învățământul artistic – dimensiuni culturale: Tezele comunicărilor*, 15 aprilie 2022, Chișinău: Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, 2022, pp. 26-27

21. Melnic V. Chiciuc N. Influențe folclorice în sonatele compozitorului Gheorghe Neaga. În: *Folclor și postfolclor în contemporaneitate: materialele conferinței internaționale*, 11-12 decembrie 2014. Chișinău: Grafema Libris, 2015, pp. 203-206.
22. Melnic V. Pînzaru N. *Sonata pentru vioară și pian* de Serafim Buzilă: un exemplu de inventivitate componistică și un omagiu adus marelui George Enescu. În: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*. nr. 1 (34) / 2019. Chișinău: Valinex, 2019, pp. 71-79
23. Miliutina I. Cu privire la utilizarea folclorului în creația camerală instrumentală. În: *Folclorul muzical din Moldova și creația componistică*. Chișinău: Știința, 1993, pp. 66-74.
24. Molodojan-Mișov A. Dificultăți de interpretare a muzicii contemporane În: *Problemele metodicodidactice în învățământul artistic superior: seminar metodologic*, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice. Chișinău, 2003, p. 99–102.
25. Oprea Gh., Agapie L. *Folclor muzical românesc*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1983. 435 p.
26. Rotaru P. Incursiuni în istoricul muzicii naționale de cameră. În: *Arta muzicală din Republica Moldova: istorie și modernitate*. Chișinău: Grafema Libris, 2009, p. 589-651.
27. Saulova I. Sonata pentru vioară și pian de Vladimir Rotaru: particularitățile limbajului muzical, compoziției și dramaturgiei. În: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*. Nr. 1 (42), 2022, pp.56-58.
28. Slabari N., Cotos M. Particularități stilistice și interpretative în repertoriul folcloric al lăutarului violonist Alexandru Bidirel. În: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*, Nr. 1 (30), 2017, pp. 150-159
29. Szenik I. *Folclor muzical: modul de studiu III: pentru studii universitare prin învățământ la distanță*. Cluj Napoca: Academia de muzică Gheorghe Dima, 67 p.
30. Vlaicu O. Implementarea muzicii violonistice a compozitorilor din Republica Moldova în procesul didactic la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice. În: *Problemele metodicodidactice în învățământul artistic superior : seminar metodologic*, 14 mar. 2003 AMTAP, Chișinău, 2003, pp. 105–107.
31. Аксенов, В., Связи музыкального фольклора и композиторского творчества (теоретический аспект) В: *Молдавский музыкальный фольклор и его претворение в композиторском творчестве*. Кишинев: Штиинца, 1990, с. 136-158.
32. Влайку О. *Произведения для скрипки и фортепиано композиторов Республики Молдова (вторая половина XX века)*. Кишинэу: Grafema Libris, 2011. 226 с.
33. Гинсбург Л. *О работе над музыкальным произведением*. Москва, 1965
34. Котляров, Б. О некоторых особенностях исполнительского стиля молдавского народного скрипичного искусства В: *Проблемы музыкального фольклора народов СССР* Москва: Музыка, 1973, с. 285-299
35. Кочарова, Г., Проблема композитор и фольклор: стилеконструктивные факторы În: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*, Nr. 2 (31), 2017, pp. 8-12
36. Мироненко Е. *Композитор Владимир Ротару*. Кишинев: Центральная типография, 2000. 186 с.
37. Музыка Т. Претворение традиций неоромантизма и неофольклоризма во втором концерте для скрипки и симфонического оркестра Бориса Дубоссарского. În: *Folclor și postfolclor în contemporaneitate: materialele conf. intern. (11-12 dec. 2014)*. Chișinău: Grafema Libris, 2015, pp. 207-214.

COMPONENTA PRACTICĂ A TEZEI DE DOCTORAT
PROGRAMUL RECITALURILOR

Recital nr. 1

06 martie 2018, Sala cu Orgă

Concert cu genericul *De la tradiții clasice la ethno-jazz*

1. Anatol Ștefăneț – *5 studii folclorice*
2. Anatol Ștefăneț – *6 piese pentru vioară și pian*

Vioară – Radu Tălămbuță
Pian – Natalia Botnariuc

Recital nr. 2

06 iunie 2019, Sala mare AMTAP, blocul 1

1. Boris Dubosarschi – *Povestire, Dans bătrânesc din ciclul „Aquarele”* pentru pian și vioară
2. Stefan Neaga – *Doua studii pentru vioară solo*
3. Vladimir Ciolac – *Capriciu moldovenesc* pentru pian și vioară
4. Vlad Burlea – *Fantezia „Braul lui Amihalachioaie”* pentru pian și vioară
5. Anatol Ștefăneț – *Patru anotimpuri* pentru pian, vioară și violoncel

Vioară – Radu Tălămbuță
Pian – Natalia Botnariuc
Violoncel – Igor Stahi

Recital nr. 3

05 mai 2021, Sala mare AMTAP, blocul 2

1. Valeri Poleacov – *Concert* pentru vioară și pian, partea I
2. Serafim Buzilă – *Sonata* pentru vioară și pian
3. Vladimir Rotaru – *Concerto Rustico* pentru vioară și pian
4. George Enescu – *Baladă* pentru vioară și pian
5. Valentin Doni, Efim Zubrițchi – *Ceasornicul*

Vioară – Radu Tălămbuță
Pian – Natalia Botnariuc

LISTA LUCRĂRILOR ȘTIINȚIFICE LA TEMA TEZEI

Tratări interpretative în creațiile violonistice de inspirație folclorică ale compozitorilor din Republica Moldova

Autor Radu Tălămbuță
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice
Școala doctorală *Studiul artelor și culturologie*

2. Articole în reviste științifice:

2.3. în reviste din Registrul Național al revistelor de profil

2.3.1. *Concerto rustico* pentru vioară și pian de Vladimir Rotaru: tratări semantice și interpretative ale tematismului In: *AKADEMOS*, nr. 4/2021, p. 145-149. Coautor: Bunea, D. Categoria B

2.3.2. *Capriciul moldovenesc* pentru vioară și pian de V. Ciolac: aspecte muzical-structurale și interpretative. In: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică* Nr.2 (39) Valinex, Chișinău, 2021, p.31-38. Coautor: Bunea, D. Categoria B

2.3.3. Fantezia rustică *Prin Voloseni* de Tudor Chiriac: perspective interpretative. In: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică* Nr.2 (37), 2020, Chișinău, 2020, p.165-172 Categoria B

3. Culegeri de articole științifice:

3.2. Culegeri de lucrări ale conferințelor internaționale

3.2.1. Aspecte ale interpretării tematismului de inspirație folclorică în *Concertul pentru vioară și orchestră* de Valeri Poleacov. In: *Valorificarea și conservarea prin digitizare a colecțiilor de muzică academică și tradițională din Republica Moldova*, Chișinău, 2023 Coautor: Bunea, D. p.129-135

3.3. Culegeri de lucrări ale conferințelor naționale

3.3.1. Elemente folclorice în creații violonistice de filiație românească semnate de compozitori din Republica Moldova In: *Cultura și arta: cercetare, valorificare, promovare*. Materialele conferinței științifice naționale a doctoranzilor și conducătorilor de doctorat, 9 decembrie 2022, Chișinău: AMTAP, 2023 p.149-155.

4. Materiale/teze prezentate la foruri științifice

4.3. Conferințe internaționale desfășurate în Republica Moldova

4.3.1. Fantezia rustică *Prin Voloseni* de Tudor Chiriac: perspective interpretative In: *Patrimoniul muzical din Republica Moldova (folclor și creație componistică) în contemporaneitate*. Conferință științifică internațională, 25 septembrie 2018, Rezumatele lucrărilor. Valinex, Chișinău, 2019, p.103

4.3.2. Elemente epice și lirice în interpretarea creației *Povestire* pentru vioară și pian de Boris Dubosarschi, In: *Patrimoniul muzical din Republica Moldova (folclor și creație componistică) în contemporaneitate. Simpozion Centenar G.Ciaicovschi-Mereșanu*, 17 mai 2019, Rezumatele lucrărilor, Valinex, Chișinău, 2019, p. 55

4.3.3. Particularități ale stilisticii interpretative în creația *Fantezia Brâul lui Amihalachioaie* pentru vioară de Vlad Burlea In: *Patrimoniul muzical din Republica Moldova (folclor și creație componistică) în contemporaneitate (Ed. a V-a)*, 24 septembrie 2019, Tezele lucrărilor, Valinex, Chișinău, 2019, p. 111

4.3.4. Aspecte de interpretare a surselor lirice de inspirație folclorică în creațiile pentru vioară semnate de compozitorii moldoveni In: *Învățământul artistic – dimensiuni culturale*, Conferință științifică internațională, Chișinău, 15 mai, 2020, AMTAP, Rezumatele lucrărilor, p.92-93

ADNOTARE

Tălămbuță Radu. Tratări interpretative în creațiile violonistice de inspirație folclorică ale compozitorilor din Republica Moldova, teză de doctor în arte, specialitatea 653.01 – Muzicologie (doctorat profesional), Chișinău, 2023.

Structura tezei include: introducere, 2 capitole, 87 de pagini ale textului de bază, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 108 titluri.

Cuvinte-cheie: artă instrumentală, vioară, tratare interpretativă, componistică națională, sursă folclorică.

Domeniul de studiu: artă de interpretare instrumentală, componistica națională.

Scopul cercetării constă în elucidarea principiilor de interpretare a creațiilor pentru vioară de inspirație folclorică ale compozitorilor moldoveni, în contextul evidențierii particularităților interpretative violonistice populare. **Obiectivele:** 1. identificarea unui repertoriu violonistic de inspirație folclorică reprezentativ, semnat de compozitorii din Republica Moldova; 2. evidențierea surselor, elementelor, etc. de sorginte folclorică în contextul diverselor modalități componistice de abordare a folclorului în creațiile date; 3. analiza interpretativă a repertoriului selectat, în baza relevării particularităților limbajului muzical academic și a tehnicii violonistice de sorginte folclorică; 4. formularea recomandărilor metodice de interpretare și implementarea în practica artistică a noilor tratări interpretative, cu utilizarea procedeelelor și tehnicilor violonistice specifice.

Noutatea și originalitatea conceptului artistic rezidă în demonstrarea practică a noilor viziuni de interpretare, a unui repertoriu violonistic academic național de inspirație folclorică, din perspectiva abordărilor contemporane de sinteză a proceselor muzicale, prezentat în cadrul recitalurilor. Originalitatea conceptului artistic este determinată de tratarea interpretativă semantică-conceptuală și stilistică a acestor creații, din perspectiva unor analize complexe a discursului muzical de factură academică, ce include elemente specifice folclorului în general și viorii populare în special. Toate acestea au permis formularea unor recomandări metodice ce țin de realizarea artistică, stilistică și tehnică, în interpretarea violonistică.

Noutatea lucrării teoretice constă în faptul că pentru prima dată într-o teză de doctorat au fost elaborate pe plan teoretic noi concepte interpretative ale creațiilor violonistice de sorginte folclorică ale compozitorilor moldoveni. Acestea au fost analizate din dublă perspectivă, muzicologică și etnomuzicologică, fapt ce a permis autorului să elucideze modalitățile componistice de valorificare a folclorului într-o creație violonistică academică și să scoată în evidență particularitățile realizării semanticii tematismului și a concepțiilor artistice ale acestora, punând astfel în valoare sursa de inspirație a lucrărilor academice – genurile, speciile și limbajul muzical folcloric, dexteritățile artei de interpretare violonistică populară etc.

Valoarea aplicativă a lucrării. Materialele tezei pot servi drept suport pentru cercetări științifice ulterioare, legate de problemele de interpretare violonistică și de tratare teoretică a creațiilor academice de inspirație folclorică. De asemenea, rezultatele cercetării pot fi utilizate în cursurile didactice teoretice și practice precum *Instrument (vioară)*; *Istoria interpretării instrumentale*; *Metodica predării instrumentului de specialitate* ș.a. Concluziile și recomandările pot fi de folos în pregătirea către evoluările concertistice, în scopul comprehensiunii proceselor componistice complexe și a realizării de noi tratări interpretative.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele științifice au fost realizate în contextul activităților profesionale concertistice, științifice și didactice ale autorului, la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, fiind reflectate în 5 articole și 4 rezumate publicate, atât în comunicările la conferințe științifice, cât și în cadrul recitalurilor prezentate, fiind implementate și în procesul didactic, în clasa de vioară la AMTAP.

ANNOTATION

Tălămbuță Radu. Interpretive treatments in the folk-inspired violin creations of composers from the Republic of Moldova, Doctor of Arts thesis, specialty 653.01 – Musicology (professional doctorate), Chisinau, 2023.

Thesis structure includes: introduction, 2 chapters, 87 pages of basic text, general conclusions and recommendations, bibliography of 108 titles.

Keywords: instrumental art, violin, performing treatment, national composition, folk source.

Field of study: art of musical performing, national composition.

The goal of research consists in elucidating the principles of performing of folk-inspired violin creations by Moldovan composers, in the context of highlighting the particularities of popular violin interpretation. **Objectives:** 1. identification of a representative folk-inspired violin repertoire, signed by composers from the Republic of Moldova; 2. highlighting sources, elements, etc. of folklore origin in the context of the various compositional ways of approaching folklore in the given creations; 3. the interpretive analysis of the selected repertoire, based on the revelation of the particularities of the academic musical language and the violinistic technic of folklore origin; 4. the formulation of methodical recommendations for performing and the implementation in artistic practice of new interpretive treatments,

The novelty and originality of the artistic concept resides in the practical demonstration of new interpretation visions, of a national academic violin repertoire of folklore inspiration, from the perspective of contemporary synthetic approaches of musical processes, presented in recitals. **The originality** of the artistic concept is determined by the semantic-conceptual and stylistic interpretative treatment of these creations, from the perspective of plenary and complex analyzes of the academic musical discourse, which includes elements specific for folklore in general and for the popular violin in particular. All this allowed the formulation of some methodical recommendations related to the artistic, stylistic and technical achievement of violin performance.

The novelty of the theoretical work consists in the fact that for the first time in a doctoral thesis, new performing concepts of the violinistic creations of folklore origin of the Moldovan composers were theoretically elaborated. They were analyzed from a double perspective, musicological and ethnomusicological, which allowed the author to elucidate the compositional ways of valorizing folklore in an academic violinist creation and to highlight the particularities of realizing the semantics of musical themes and their artistic conceptions, thus putting in value the source of inspiration for academic works – genres and folk music language, the dexterities of the art of popular violin performance, etc.

The applicative value of the work. The thesis materials can serve as support for further scientific research, related to the problems of violin performing and theoretical treatment of academic creations of folklore inspiration. Also, the research results can be used in theoretical and practical didactic courses such as *Instrument (violin); History of instrumental interpretation; The methodology of teaching the specialized instrument*, etc. The conclusions and recommendations can be useful in preparing for concert evolutions, in order to understand complex compositional processes and to create new interpretive treatments.

Implementation of scientific results. The scientific results were achieved in the context of the professional concert, scientific and didactic activities of the author, at the Academy of Music, Theater and Fine Arts, being reflected in 5 articles and 4 published summaries, both in communications at scientific conferences and in the presented recitals, being also implemented in the didactic process, in the violin class at AMTAP.

АННОТАЦИЯ

Тэлэмбуцэ Раду. Исполнительские трактовки скрипичных произведений композиторов Республики Молдова инспирированные фольклором. Докторская диссертация по специальности 653.01 – Музыкаведение (профессиональный докторат), Кишинев, 2023.

Структура диссертации включает: введение, 2 главы, 88 страниц основного текста, общие выводы и рекомендации, библиография из 108 наименований.

Ключевые слова: инструментальное искусство, скрипка, исполнительская трактовка, национальная композиторская школа, фольклорный источник.

Область исследования: искусство музыкального исполнительства, национальная композиторская школа.

Цель исследования состоит в определении принципов интерпретации произведений молдавских композиторов для скрипки в контексте специфических особенностей народного скрипичного исполнительства. **Задачи:** 1. выявление ценного скрипичного репертуара фольклорной направленности из сочинений композиторов Республики Молдова; 2. установление источников, элементов и т.п. фольклорного генезиса с точки зрения различных композиторских подходов к фольклору в данных произведениях; 3. исполнительский анализ избранного репертуара, основанный на сочетании академических традиций музыкального языка и скрипичных приемов фольклорного происхождения; 4. формулировка методических рекомендаций к исполнению и внедрению в художественную практику специфических приемов скрипичного исполнительства.

Новизна и оригинальность художественной концепции заключается в практической демонстрации новых исполнительских трактовок национального академического скрипичного репертуара, инспирируемого фольклором, с точки зрения современных комплексных подходов к музыкальным процессам, представленным в сольных концертах. **Оригинальность** художественного проекта определяется семантико-концептуальной и стилистической исполнительской трактовкой этих произведений с позиций целостного анализа академических средств музыкального языка, включающих элементы, характерные для фольклора в целом и народной скрипки в частности. Все это позволило реализовать основные методические рекомендации на художественном, стилистическом и техническом уровнях скрипичного исполнения.

Новизна теоретической работы. Впервые в докторской диссертации были теоретически разработаны новые исполнительские стратегии скрипичных произведений молдавских композиторов, инспирированные фольклором. Они были проанализированы в двух ракурсах, музыковедческом и этномузыковедческом, что позволило автору раскрыть композиторские способы ассимиляции фольклора в академическом скрипичном творчестве и выявить семантические особенности как тематизма, так и художественных замыслов, акцентируя тем самым важность фольклора в качестве источника вдохновения для научных исследований жанров, средств народного музыкального языка, мастерства скрипичного исполнительского искусства и т. д.

Прикладная ценность работы. Материалы диссертации могут стать основой для дальнейших научных исследований, связанных с проблемами скрипичного исполнительства и теоретического осмысления академических произведений инспирируемых фольклором. Также результаты исследования могут быть использованы в теоретических и практических учебных курсах, таких как *Инструмент (скрипка); История инструментальной интерпретации; Методика обучения специализированному инструменту*. Выводы и рекомендации могут быть полезны при подготовке к концертной деятельности, для понимания сложных композиционных процессов и создания новых исполнительских трактовок.

Внедрение научных результатов. Научные результаты были апробированы в профессиональной концертной, научной и преподавательской деятельности автора в классе скрипки АМТИИ; нашли отражение в опубликованных 5 статьях и 4 резюме, в сообщениях на научных конференциях, в презентации концертов.

TĂLĂMBUȚĂ RADU

**TRATĂRI INTERPRETATIVE ÎN CREAȚIILE VIOLONISTICE
DE INSPIRAȚIE FOLCLORICĂ ALE COMPOZITORILOR
DIN REPUBLICA MOLDOVA**

SPECIALITATEA 653.01 MUZICOLOGIE (CREAȚIE)

Doctorat profesional

REZUMATUL TEZEI DE DOCTOR ÎN ARTE

Aprobat spre tipar: Hârtie
ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar.: 1,5

Formatul hârtiei 60x84 1/16
Tiraj 50 ex.
Comanda nr. **XX**

Tipografia XXXX

str. București, XX, Chișinău, MD-2009